

Ulla Pedersen

ÖVERSÄTTNING AV SPRÅKMÖTEN I FINLANDSSVENSK
BARN- OCH UNGDOMSLITTERATUR

Inledning

(1a)

I hörnet av Fabriksgatan och Jungfrustigen hände det.
Marielle hade lite för hård fart, hon kanade i svängen – och pang, där stötte
hon emot någon. Kassar flög ut över trottoaren.
– Förlåt... anteeksi! flämtade hon och plockade upp kassarna.
(*Marielle och Madame*, s. 11)

Så skildras det första mötet mellan Marielle och den gamla ryska damen som kallas Madame i Marita Lindquists barnbok *Marielle och Madame* (1982). De två huvudpersonerna kolliderar med varandra i ett gathörn i Helsingfors, men här möts också svenskt och finskt för första gången i romanen. Marielle vet inte vilket språk hon skall välja när hon tilltalar den okända damen och därför säger hon för säkerhets skull samma sak på svenska och finska.

För en finlandssvensk författare är det ett välbekant fenomen att ställas inför ett språkval vid återgivandet av språkmöten i berättelsens fiktiva värld. Detta påpekar Pirkko Lilius (1989) i en artikel om språkval i den finlandssvenska litteraturen. Lilius redogör även för hur frågan om språkval har lösts av författare under olika tider och inom olika språkområden. Se även Lilius artikel i denna volym.

Med språkmöte avser jag den företeelse att en författare låter någon av sina personer möta en eller flera personer som talar ett annat eller flera

andra språk. Detta möte kan beskrivas eller kommenteras av berättaren, men det kan också uppstå en dialog mellan personerna, en dialog man måste tänka sig att åtminstone delvis förts på ett annat språk än romanens språk i övrigt. Författaren kan då ställas inför valet att balansera mellan kravet att återge dialogen så begripligt som möjligt och kravet att återge den så trovärdigt som möjligt.

I min licentiatavhandling (under arbete) behandlar jag språkmöten i finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur, men i denna artikel kommer jag att se närmare på hur översättare går till väga när de ställs inför problemet att översätta språkmöten i dialog. Framför allt kommer jag att se på översättningar av dialog som innehåller yttranden eller delar av yttranden på andra språk än svenska. I den finska översättningen av Marita Lindquists bok (1983) ser mötet ut så här:

(1b)

Se tapahtui Tehtaankadun ja Neitsytpolun risteyksessä.
 Mariellalla oli vähän liian kova vauhti, hän luisui kulmauksessa ja pam – hän törmäsi johonkin. Laukut lensivät ympäri jalkakäytävää.
 – Anteeksi...förlåt, hän läähätti ja keräsi laukkuja.
 (Mariella ja Vanhan Rouvan aarre, s. 10)

Kan man bara *kääntää*–översätta/vända på språkmötet som i exemplet (1a och 1b) ovan?

Översättning av barnlitteratur

Barn läser sällan översatta böcker därför att de är översättningar, de tänker sällan på var författaren kommer ifrån, eller ens vem som har skrivit boken de läser. Men en stor del av den utgivna barn- och ungdomslitteraturen är översatt litteratur. Man räknar med att ca 70 % av den barnlitteratur som utges i Finland är översatt litteratur (Oittinen 1993:7). De vuxna skriver böckerna, väljer att de skall översättas och översätter dem – för att barnen skall läsa dem. Utöver kommersiella skäl (man vill gärna översätta t.ex. prisbelönta författare) finns det ofta pedagogiska skäl till

att barnböcker översätts: man vill sprida kunskap om andra länder och kulturer (se bl.a. Bamberger 1978, Furuland 1978, Weinreich 1978).

Vissa grundfrågor är naturligtvis gemensamma när man översätter litteratur för vuxna och för barn, en av dem är den eviga frågan om vilka friheter översättaren kan ta sig i förhållande till källtexten. Den tyske filosofen Friedrich Schleiermacher (1992:149) står för en klassisk beskrivning av valet: antingen lämnar översättaren författaren i fred och flyttar läsaren närmare honom, eller så lämnar han läsaren i fred så mycket som möjligt och flyttar författaren närmare läsaren.

När det gäller översättning av barnlitteratur måste översättaren ta speciell hänsyn till den presumtiva läsaren – barnet. Göte Klingberg (1977, 1978) poängterar att det vid all översättning av litteratur kan uppstå problem när översättaren och hans läsare hör till en annan kultur än författaren, men att problemen blir mest uppenbara när det gäller översättning av barnlitteratur, eftersom den översatta texten blir svårare att läsa än källtexten, dvs. den har en annan adaptationsgrad. Därför anpassar många översättare kontexten till sin egen kultur, vilket syns bl.a. i återgivningen av personnamn, namn på geografiska platser, benämningar på historiska händelser, namn på växter, djur, byggnader, heminredning, måltider, mat, lekar, men också ordlekar, nyskapade ord och inslag på främmande språk i källtexten. Klingberg kallar detta *kontextadaptation* (1977:1), andra talar om *situational equivalence* (se bl.a. Bastin 1998:7). När det gäller just inslag på främmande språk skriver Klingberg följande:

Om det är möjligt bör man söka behålla utgångstextens språkliga egenheter vid översättningsarbetet. Vissa utgångsspråkliga uttryck liksom passager på för utgångstexten främmande språk kan behållas i måltexten, om det finns någon sannolikhet för att dess läsare kan ana sig till innebörden. Vid översättning måste adekvata målspråkliga uttryck eftersträvas. När det gäller ordlekar, situationer som endast förstås genom förekomsten i utgångsspråket av likljudande eller likstavad ord, liksom av författaren nyskapade ord, är svårigheterna så stora att man i regel får acceptera de resultat, som översättarens skapande förmåga kan ha lett fram till. Det bör dock alltid övervägas, i vilken utsträckning adaptationsgraden kan ha förändrats. (Klingberg 1977:163).

Klingberg kommer genomgående med rekommendationer och han uppmanar översättare att vara trogna mot originalet och undvika förändringar, strykningar eller tillägg. "Moderniseringar" och "purifikationer" bör enligt honom inte förekomma i översättningar av barnlitteratur. Med *modernisering* avses att handlingens tid i måltexten flyttas närmare nutiden. Purifikationer innebär att översättaren gör tillägg eller strykningar i texten för att få måltexten att bättre överensstämna med läsarnas värderingar och upplevelser. För barnlitteraturens del handlar det snarast om de vuxnas värderingar och åsikter (Klingberg 1977:184 ff.).

Men adaptationer av olika slag har tillämpats även i översättningar av litteratur för vuxna. Detta slag av "fria översättningar" var speciellt vanliga på 1600- och 1700-talen (se bl.a. Bastin 1998:5 ff.) och förekom allmänt ända in på 1900-talet, men därefter främst inom det icke-kanoniserade systemet – och i barnlitteraturen (Shavit 1981:171 ff., 1986:111 ff.).

Riitta Oittinen (1993) poängterar däremot att översättaren också är en läsare och att översättararbetet är och bör få vara kreativt. Adaptationen är en del av översättningen; vi anpassar alltid översättningarna till vissa läsare, med ett visst syfte. Hon företräder en dialogisk syn på översättningsarbetet. Enligt henne skapar översättaren i dialog med texten en ny text. Därför väljer hon att tala om *översättningar för barn* i stället för *översättning av barnlitteratur*.

I denna artikel kommer jag att diskutera en speciell problematik när det gäller översättning av barnlitteratur, nämligen översättning av finlandssvensk barnlitteratur som innehåller det Klingberg i citatet ovan kallar "passager på för utgångstexten främmande språk" (1977:163). Jag analyserar exempel ur följande böcker och översättningar:

Marita Lindquist:

- *Marielle och Madame* (1982)
- *Mariella ja Vanhan Rouvan aarre* (1983). Översättning till finska av Laura Voipio
- *Marielle og Madame* (1982). Översättning till danska av Hanne Olsen

Yvonne Hoffman:

- *Den kluvna stenen* (1989)
- *Halkaistu kivi* (1992). Översättning till finska av Saara Villa

Harriet Clayhills:

- *Ju mer vi är tillsammans* (1955)
- *Jo mere vi er sammen* (1956). Översättning till norska av Berit Marianne Rosse

I fortsättningen hänvisar jag till böckerna genom att ange endast bokens titel samt sidnummer.

Marielle och Madame

Marita Lindquist är en känd, produktiv och också flitigt översatt författare. Hon har utgett ett fyrtiotal barnböcker varav de flesta översatts till finska. Men två av böckerna som på olika sätt behandlar tvåspråkighet är inte översatta till finska, vilket Majlis Qvickström (1993) påpekar i en artikel om Marita Lindquists författarskap. Men *Marielle och Madame* (1982) har översatts och i den boken syns den språkliga verkligheten på många olika plan: Madame är en äldre rysk dam som talar en bruten svenska med rysk interferens. Marielles klasskamrat Kirsi talar finska hemma och kan inte uttala svenska ordentligt. I romanen skildras framför allt den språkliga vardagsverkligheten ute i samhället: Marielles mamma jobbar på ett dagis med en finsk och en svensk avdelning och när personerna rör sig på stan eller på offentliga platser stöter de på personer som inte kan svenska.

I finsk översättning fick boken titeln *Mariella ja Vanhan Rouvan aarre* (1983), dvs. Mariella och Gamla Fruns skatt. *Marielle* heter *Mariella* på finska men i stället för *Matami* har översättaren valt det neutrala *Vanha Rouva*, skrivet som ett namn. Den finska titeln leder närmast tankarna till en barndekare! Skatten som det hänvisas till är en gammal fin diamantbrosch som Madame förvarar i ett bankfack och som hon tar på sig när hon tillsammans med Marielle går på operan.

I en tidigare artikel (Pedersen 1999) har jag behandlat mötena mellan svenska och finska i *Marielle och Madame*, och också delvis kommenterat översättningarna till finska och danska. Därför behandlar jag inte denna

bok i detalj här, utan summerar och delvis kompletterar mina tidigare iakttagelser.

I mitt inledande exempel (1a) utbrister Marielle *Förlåt... Anteeksi*. Hon kan inte veta vilket språk den person hon kolliderat med talar och säger därför för säkerhets skull samma sak på finska. I den finska översättningen (1b) låter det så här: – *Anteeksi... förlåt, hän läähätti ja keräsi laukkuja*. Av någon anledning har översättaren valt att låta det finska ordet komma före det svenska.

I den svenska originalversionen finns det ytterligare några scener med finska repliker. Det är tydligt att författaren vill visa att det finns situationer i vilka man inte klarar sig enbart på svenska i Finland. Efter dessa repliker har författaren infogat en översättning för läsarens skull. Så är det t.ex. i följande scen där Marielle och Madame går på operan och vaktmästaren visar dem deras platser: – *Ei, toinen rivi, Nej, andra raden, sa vaktmästaren*. (*Marielle och Madame*, s. 77). I den finska översättningen har den svenska översättningen bevarats, vilket ger läsaren ett intryck av att vaktmästaren är svenskspråkig eller åtminstone svenskkunnig och mån om att betona det. Men andra gånger ingår det inga svenska ord i den finska översättningen. I sådana fall där översättaren antagit att samtalet utspelats på finska har det inte funnits någon anledning att införa svenska inslag. Läsaren av den finska översättningen går därmed miste om själva språkmötet. Grutman (1998:160) påpekar att översättning av språkmöten av detta slag, nämligen där målspråket är det främmande språk som inbäddas i källtexten, är extra komplicerade.

Av den finska översättningen framgår det nog att Marielle går i svensk skola, men det blir egentligen aldrig klart att Marielle och Madame talar svenska sinsemellan. Översättaren har dessutom gjort vissa tillägg just när det gäller diskussioner om språk och nationaliteter. Madame berättar t.ex. för Marielle att hon som barn *talade ryska, tyska och franska – men inte svenska*. (*Marielle och Madame*, s. 34). Den finska översättaren har gjort ett tillägg: *puhui, venäjää, saksaa ja ranskaa, mutta ei ruotsia eikä suomea* (*Mariella ja Vanhan Rouvan aarre*, s. 37), dvs. hon berättar att hon talade ryska, tyska och franska, men inte svenska eller finska. Vid ett annat tillfälle frågar Marielle sin pappa om han tycker om ryssar, varvid pappan svarar:

(2a)

Det finns ju alla sorter av dem – liksom av finlandssvenskar och finnar. Det finns trevliga och otrevliga.

(*Marielle och Madame*, s. 53)

På finska har översättaren vänt på språkgrupperna så finnarna kommer först:

(2b)

Heitäkin on kaikenlaisia – niin kuin suomalaisia ja suomenruotsalaisia, mukavia ja vähemmän mukavia.

(*Mariella ja Vanhan Rouvan aarre*, s. 61)

I den danska översättningen ingår det några finska repliker och de efterföljs omedelbart av en dansk översättning. Men det förekommer också exempel på att samtal som förts på finska återges i dansk översättning, utan att det finns något spår av att samtalet ägt rum på ett annat språk än romanens i övrigt. Översättaren har kanske tyckt att det blir ansträngande för de danska läsarna med finskan som de ändå inte förstår. De går därmed miste om den informationen att det här är en situation där Marielle inte kan tala sitt modersmål. Den danska översättningen är emellertid försedd med ett förord av författaren där hon beskriver den tvåspråkiga situationen i Finland och där hon också påpekar att man som finlandssvensk måste kunna landets huvudspråk för att klara sig i vardagen.

Den klivna stenen

Yvonne Hoffmann är en av de författare som ständigt poängterat vikten av att finlandssvenska barn och ungdomar skall kunna läsa böcker som de känner igen sig i, böcker som utspelas i en för dem bekant miljö och där man talar deras språk (bl.a. Hoffmann 1987).

Ungdomsboken *Den klivna stenen* (1989) utspelas i Österbotten under vikingatiden. Romanen inleds med en kort text som utgör ett slags förord samt en rollförteckning. Det talas redan från början om de

svenskspråkiga kustborna och om slättlandsborna, som talar finska. I rollförteckningen finns också en indelning i kustbor och slättlandsbor. Kustborna har svenska namn: Östen, Åsa, Kåre, Odd, Helga, Jonund och Den Gamla. De slättlandsbor som nämns vid namn heter Osmo, Kauko, Raino, Niilo och Veikko, alla genomgående finska namn. Huvudpersonen, Osmo, är en finskspråkig träl som rymmer och tar sig till kusten där han kommer i kontakt med finlandssvenska vikingar. När boken 1992 översattes till finska bevarades nästan alla svenska namn: *Odd* och *Helga* heter likadant i den finska översättningen, likaså *Åsa* och *Kåre*, trots att bokstaven *å* inte finns i finskan. *Den Gamla* har däremot blivit *Ämmä* och också Osmos smeknamn *Långöra* har översatts, till *Pitkäkorva*.

I början av boken är synvinkeln Osmos, men direkt anföring förekommer inte. Själva språkmötet mellan det finska och det svenska är handgripligt: Osmo blir nerlagen och buren till Östens gård. När han börjar säga något uppfattar de andra det så här:

(3a)

- (a) - Är han vaken? (b) Vad säger han? frågade Odd.
 (c) - Man förstår ingenting av vad han säger, sa Helga, hans syster. (d) Det låter som issä-sissä och åssä-såssä.
 (e) - Han kommer nog från finntrakterna, sa Den Gamla. (f) Vi får vänta tills någon kommer som kan tala hans språk. (g) Nu måste han först få krafterna tillbaka.

(*Den kluvna stenen*, s. 26 f)

Här återges Osmos tal som det uppfattas av de svenskspråkiga: *Det låter som issä-sissä och åssä-såssä* och ingen av dem förstår vad han säger, men de antar att han är finskspråkig. I den finska översättningen låter det så här:

(3b)

- (a) - Onko hän hereillä? (b) Mitä hän sanoo? Odd kysyi.
 (c) - Ei hänen puheestaan ymmärrä mitään, hänen sisarensa Helga sanoi. (d) Seon pelkkää issä-sissää ja ossa-sossaa.
 (e) - Hän on varmaankin suomalaisseuduilta Ämmä sanoi. (f) Saamme odottaa, kunnes joku hänen kieltään puhuva tulee tänne. (g) Nyt hänen täytyy ensin saada voimansa takaisin.

(*Halkaistu kivi*, s. 27)

Man kan notera att det skett en viss modifiering av Osmos läten: i originalet (mening (d) i 3a) sägs det att det låter som *issä-sissä* och *åssä-såssä*, men i den finska översättningen (mening (d) i 3b) sägs det att det låter som: *issä-sissä* och *ossa-sossa* (den förlängda vokalen i (d) beror på att ordet står i partitiv på finska). I det svenska originalet stavas å-ljudet med *å*, medan den finska översättaren valt att stava å-ljudet med *o*, som man gör i finskan. Finskan är ett språk med vokalharmoni och därför har den sista vokalen bytts ut från *å* till *a* och därmed liknar ordparet finskans inessivändelser. Den Gamlas/Ämmäs replik om att de måste vänta tills någon som talar hans språk kommer (f), blir nästan komisk i den finska översättningen, där hennes replik (naturligtvis) har återgetts på finska.

Det finns flera liknande exempel där det påpekas att kustborna inte förstår finska – och de replikerna har översatts som sådana till finska. Så är det även i nästa exempel där Osmo för första gången börjar säga något på finska:

(4a)

Då de gick hemåt efter gräsarbetet framemot kvällen stannade Osmo Långöra vid skogsbrynet och satte upp en hand som för att stoppa de övriga. Puke skyndade på dem, men de andra tittade undrande på pojken. Han försökte säga något på sitt språk, men det gick dåligt att förstå honom. Han satte då handen bakom ena örat och pekade in mot skogen.

- Too, sa han, too.

(*Den kluvna stenen*, s. 36)

Det Osmo säger har författaren återgett med *too*, vilket inte är ett egentligt finskt ord utan en ljudenlig återgivning. De flesta läsare som kan lite finska förstår att ordet är en utskrivna form av den talspråkliga varianten av finskans imperativ *tule*, 'kom'. I den finska översättningen skrivs ordet som man skriver den talspråkliga varianten, *tuu*:

(4b)

Puke hoputti heitä, mutta toiset katsoivat poikaa ihmeissään. Tämä yritti sanoa jotain omalla kielellään, mutta kukaan ei ymmärtänyt. Sitten hän kohotti käden korvansa taakse ja osoitti metsään päin.

- Tuu, hän sanoi, tuu.

(*Halkaistu kivi*, s. 37)

I (4a) markeras det redan genom den avvikande stavningen av *too* att det är fråga om ett främmande inslag. I den finska översättningen (4b) smälter ordet *tuu* in i texten på ett helt annat sätt. Det är det naturliga sättet att skriva talspraksvarianten av *tule*.

Senare börjar pojkarna kommunicera, Osmo Långöra lär sig lite svenska och Odd lär sig finska. Ett ord som upprepas så ofta att det nästan utgör en språkövning är *vene / båt*:

(5a)

Så tog han [Osmo] en sten och började rista med den i berget. Han skrapade och knackade, och Odd och Hasten såg en liten figur växa fram, en båt.
– Vene, sa Långöra och pekade på båten och på sig själv flera gånger. Han visade med armen bort mot skogen och tittade på pojkarna.

– Han vill bygga en båt, sa Hasten.

– Vad ska han med den? undrade Odd. Han pekade likaså på ristningen och sa »Båt», och så pekade han på Långöra.

– Vene, sa Långöra igen och pekade på sig själv och låtsades att han paddlade. Han pekade på nytt bort i skogen.

Odd steg upp och gick fram till en tall som han låtsades hugga. Han pekade på tallen och på Långöra och på den inhuggna båten.

Långöra skakade på huvudet. Han steg också upp och gick ett par steg, upprepede ordet *vene* och pekade framåt.

– Han vill säga något om en båt i skogen, sa Hasten.

– Kanske det finns en skogssjö? eller älven – älven rinner därifrån. Kanske han vill åka med båt på älven.

(*Den kluvna stenen*, s. 66)

I detta utdrag förekommer ordet *båt* sju gånger på svenska och tre gånger på finska: *vene*. Ordet förklaras genom avbildning och pojkarna visar och pekar, ordet *pekar* förekommer likaså sju gånger. I den finska översättningen återges samtalet så här:

(5b)

(a) Sitten hän otti kiven ja alkoi riipustaa sillä kalliota. (b) Hän raapi ja nakutteli, ja Odd ja Hasten näkivät miten vähitellen syntyi pieni hahmo, vene.

(c) – *Vene*, Pitkäkörva sanoi suomeksi ja osoitti useita kertoja venettä ja itseään.

(d) Hän näytti kädellään metsään päin ja katsoi poikia.

(e) – Hän haluaa rakentaa veneen, Hasten sanoi.

(f) – Mitä hän sillä, Odd ihmetteli. (g) Häinkin osoitti raaputusta, sanoi sen nimen sveankielellä ja osoitti sitten Pitkäkörvaa.

(h) – *Vene*, Pitkäkörva sanoi uudelleen omalla kielellään, osoitti itseään ja oli melovinaan. (i) Hän viittasi taas metsään päin.

(j) Odd nousi, meni männyn luo ja oli kaatavinaan sitä. (k) Hän osoitti mäntyä, Pitkäkörvaa ja kallioon kaiverrettua venettä.

(l) Pitkäkörva ravisti päätänsä. (m) Häinkin nousi, käveli pari askelta, toisti sanan *vene* ja osoitti eteenpäin.

(n) – Hän tarkoittaa jotakin venettä metsässä, Hasten sanoi.

(o) – Ehkä jokin metsäjärvi jossain? tai joki – jokihan virtaa sieltä. (p) Ehkä hän haluaa lähteä vencellä joelle.

(*Halkaistu kivi*, s. 72f)

Kursiveringarna av ordet *vene* i 5b är översättarens. I barnböcker används kursiv ofta för att markera emfas, främmande ord eller ord på främmande språk. Det är intressant att notera att ordet inte kursiverats i det svenska originalet, där det ju avviker från bokens språk i övrigt. I exempel 5b finns det inga spår av språkmötet i den direkta anföringen, men det finns flera explicita attribueringar, dvs. av anföringssatsen framgår det på vilket språk en replik uttalats. Det sägs explicit att Osmo talar finska: *sanoi suomeksi* (c) och *sanoi uudelleen omalla kielellään* (h) samt att Odd säger ordet på svenska: *sveankielellä*. (g). I det sistnämnda fallet har översättaren valt att tala om sveaspråk i stället för svenska. Det är omöjligt att veta varför översättaren inte valt att använda ordet *båt* på svenska ens i detta sammanhang. Grutman (1998:158f.) påpekar dock att minoritetsspråk i allmänhet är mera benägna att ta in andra språk än majoritetsspråk. Här får språkmötet en ännu större betydelse än normalt; genom de många upprepningarna blir ordet *båt* starkt laddat och det faktum att ordet dessutom upprepas såväl på svenska som finska ger det en speciell innebörd i Hoffmans roman. Birgitta Englund Dimitrova (1997) visar i en artikel om användning av dialekt i Mobergs *Din stund på jorden* att dialektala inslag i romanen används även för att understryka centrala teman. I Astrid Lindgrens *Emil i Lönneberga* utnyttjas upprepningar av orden *mysse* och *bysse* på smäländska på ett sätt som understryker dessa centrala attribut (se Englund Dimitrova i denna volym). I Yvonne Hoffmans

bok blir båten en symbol för den gemenskap och vänskap som uppstår mellan pojkar och den växer till en frihetssymbol:

- (6a) En båt tänkte Odd. Hade man en båt, så kunde man vara fri att färdas vart som helst. En båt. En vene.
(*Den kluvna stenen*, s. 68)

Här får det en speciell innebörd att ordet upprepas på finska, men den effekten saknas i den finska översättningen. Översättaren har i stället ersatt upprepningen med tre punkter:

- (6b) Vene, Odd ajatteli. Jos saisi veneen, olisi vapaa matkustamaan minne tahansa. Vene...
(*Halkaistu kivi*, s. 75)

Osmos första trevande försök att säga något på svenska återges som kortfattade och förenklade yttranden:

- (7a) (a) – Har du lagt den [spjutspetsen] där? frågade han [Odd] fastän han visste svaret. (b) Är det du som har gömt vapnen vid stenarna?
(c) Långöra skakade ivrigt på huvudet.
(d) – Nej, nej, sa han, stor älg. (e) Östen titta.
(f) – Vem är det? frågade Odd. (g) Vem har samlat allting? (h) Men Långöra bara skakade på huvudet och upprepade att Östen borde få se det. (i) På natten borde han se det. (j) Sedan pekade han mot älven och sa:
(k) – Båt.
(l) – Aha, sa Odd, vene.
(m) Långöras mun drogs till ett brett grin och han sprang ner för slutningen mot älvstranden.
(*Den kluvna stenen*, s. 130)

På Odds fråga *Är det du som har gömt vapnen vid stenarna* (b) svarar Osmo endast *Nej, nej* (d) och fortsätter: *stor älg*, dvs. med en naken substantivform. Osmos nästa replik är visserligen en korrekt imperativform: *Östen titta* (e) men Östen är inte närvarande vid samtalet och av

fortsättningen (h-i) framgår det att Osmo försöker förklara sig ytterligare. Början av mening (h) är en berättarkommentar; berättaren beskriver Osmos reaktion på Odds fråga *Men Långöra bara skakade på huvudet* och därefter följer ett anföringsverb: *upprepade* och sedan följer Osmos replik i indirekt form. I nästa mening (i) återges fortsättningen av Osmos replik i den fria indirekta formen. Följande mening (j) är en berättarkommentar som avslutas med anförings verbet *sa*, efterföljt av kolon och därefter följer åter en replik i direkt anföring (k). Precis som i mening (d) innehåller Osmos replik åter ett naket substantiv: *båt*. Författaren växlar alltså mellan direkt och indirekt anföring. Den finska översättaren har återgett samtalet på följande sätt:

- (7b) (a) – Oletko sinä pannut tämän tuonne? hän kysyi vaikka tiesi vastauksen. (b) Sinäkö olet kätkenyt aseet kivien luo?
(c) Pitkäkorva ravisti innokkaasti päätään.
(d) – Ei ei, hän sanoi, iso hirvi, Östen katso.
(e) – Kuka sitten? Odd kysyi. (f) Kuka on kerännyt kaiken tuon?
(g) Pitkäkorva vain pudisti päätään ja toisti, että Östenin pitäisi päästä näkemään. (h) Yöllä hänen pitäisi nähdä. (i) Sitten hän osoitti joelle ja sanoi sveankielellä:
(j) – Vene.
(k) – Ahaa, Odd sanoi ja toisti sanan Pitkäkorvan omalla kielellä: vene.
(l) Pitkäkorvan suu levisi laajaan virneeseen ja hän juoksi rinnettä alas joen rantaan.
(*Halkaistu kivi*, s. 146 f)

Det framgår aldrig i 7b att Osmos första replik (d) yttras på svenska. Det blir i stället oförklarligt varför Osmo plötsligt talar dålig finska! Att hans nästa replik (j) uttalas på svenska anges åter med en explicit attribuering: *sanoi sveankielellä* (i) men också denna gång återges repliken på finska. Att Odd svarar på finska anges likaså explicit i mening (k): *toisti sanan Pitkäkorvan omalla kielellä* (upprepade ordet på Långöras eget språk). Här framgår det alltså att ett språkmöte äger rum och att pojkar i själva verket yttrar något på varandras språk, vilket understryker deras gemenskap. Detta visas också av Långöras reaktion: han ler brett. Men de explicita attribueringarna och de mångordiga omskrivningarna gör att den finska översättningen blir omständlig i sin skildring av språkmötet.

Det är uppenbart att skildringen av språkmötet mellan svenska och finska är viktig för Yvonne Hoffman. Här finns ett tydligt budskap till dagens (österbottniska) ungdomar, som inte så ofta umgås över språkgränsen. Just därför är det beklagligt att översättaren inte har med ett enda ord på svenska i sin finska text. Man kunde förstås tänka sig att översättaren för ekvivalensens skull skulle kunna ha vänt om på hela situationen och gjort Osmo svensk och de andra finskspråkiga. Men just i denna roman är detta tankeexperiment omöjligt: kontrasten mellan finnarnas slättland och de svenskspråkigas kustland där man färdas med båt – frihetens symbol – är så central att det vore omöjligt att genomföra.

Ju mer vi är tillsammans

Harriet Clayhills debuterade 1936 med ungdomsboken *Full i 17*. I en tidigare artikel (Pedersen 1998) har jag behandlat internordisk språkförståelse i Clayhills nordiska ungdomsbok *Ju mer vi är tillsammans* (1955) som kom ut i norsk översättning 1956, *Jo mere vi er sammen*. Här kommer jag att se närmare på några avvikelser i den norska översättningen, just med tanke på språkmötena i boken.

Romanen börjar med ett nordiskt skolungdomsmöte i Helsingfors. I centrum för berättelsen står Viveca, en sextonårig bortskämd stockholmsflicka som får helsingforsflickan Karin som värdinna. De möter de danska syskonen Mette och Preben samt Odd från Norge. Från Helsingfors reser Karin och Viveca till Danmark, varifrån de fortsätter till Norge och sedan till Sverige. Boken skildrar möten mellan nordiska ungdomar i de nordiska länderna, den behandlar och kommenterar nationella särdrag och det speciella med den är att norrmän och danskar får tala sina modersmål.

Så här kan det se ut:

(8a)

(a) – Stockholm har i alla fall världens vackraste flickor, försäkrade John bredvid henne.

(b) – Hör på ham, ropade Mette.

(c) – Hvad mangler vi da?

(d) – Lange legger, sa Preben.

(e) Viveca kände sig inte riktigt säker på vad legger betydde heller, men översättningen kom omgående.

(f) – Ja gäller det benlängd får vi ge oss med detsamma, medgav Karin och såg med sorglustig min på sina egna stadiga fortkomstledamöter.

(g) – Legger er ikke alt, Hollywood får si hva det vil, inföll Odd och lät bestämd.

(h) – Disse stockholmsjentene gjør meg forresten helt nervøs med de tomme øya sine. (i) Hvad de nå kan bero på. (j) Svenske jenter i Göteborg for eksempel er straks noe helt annet... (k) Hans blick gled over Viveca och han tillade hövligt: (l) – Ja alle stockholmspiker er selvsagt ikke likedan!

(m) Men han antog utan vidare att jag var stockholmska, tänkte Viveca. (n) Och nu var hon säker på att Odd var det mest avskyvärda som hänt henne under en avskyvärd dag.

(*Ju mer vi är tillsammans*, s. 20)

Man kan undra varför det över huvud behövs en översättning av en sådan samnordisk roman som *Ju mer vi är tillsammans*. Om man jämför ovanstående utdrag med motsvarande i den norska översättningen verkar skillnaden först vara obetydlig:

(8b)

(a) – Stockholm har i alla fall världens vackraste flickor, forsikret John ved siden av henne.

(b) – Hør på ham, ropte Mette. (c) – Hvad mangler vi da?

(d) – Lange legger, sa Preben.

(e) Viveca følte seg ikke riktig sikker på hva legger betydde heller, men oversettelsen kom omgående.

(f) – Ja gäller det benlängd får vi ge oss med det samme, medga Karin og kastet et vemodig blick nedover sine egne solide apostlenes hester.

(g) – Legger er ikke alt, Hollywood får si hva det vil, falt Odd inn og hørtes bestemt ut. (h) Disse stockholmsjentene gjør meg forresten helt nervøs med de tomme øynene sine. (i) Hva det nå kan komme av. (j) Svenske jenter i Göteborg for eksempel er straks noe annet... (k) Blikket hans gled over Viveca, og han tilføyde høflig: (l) – Ja, alle stockholmspiker er selvsagt ikke like!

(m) Men han gikk uten videre ut fra at jeg var fra Stockholm, tænkte Viveca.

(n) Og nå var hun sikker på at Odd var det mest afskyelige hun hade støtt på i løpet av en afskyelig dag.

(*Jo mere vi er sammen*, s. 16)

Det som har översatts är relationen, inklusive anföringsuttryck och återgivning av tankar. Dessa kan variera mycket till form: vad gäller anföringsuttryck kan de vara korta som i meningarna (b) och (d) eller expanderade anföringsuttryck, t.ex. (f). Tankar återges på olika sätt: i direkt anföring (m), fri indirekt anföring (n) och berättande referat av tankar (e). Själva replikerna är däremot inte översatta och i stort sett är de identiska i originalet och översättningen, men vissa förändringar har skett framför allt i återgivningen av de norska replikerna. Delvis har det berott på direkta fel i det svenska originalet. Så har det t.ex. i Odds replik på norska smugit sig in ett danskt *Hvad* (mening (i) i exempel 8a) som den norska översättaren korrigerat till *Hva* (mening (i) i exempel 8b). Men orsaken har ibland varit att översättaren av någon anledning velat byta ut några uttryck: *øya sine* (mening (h) i 8a) har ersatts med *øynene sine* (h i 8b), *bero på* (mening (i) i 8a) med *komme av* (mening (i) i 8b). I det svenska originalet har författaren dessutom genomgående använt svenskt *ø*, vilket den norska översättaren ersatt med *ø* i norska och danska repliker.

Men så här enkelt är det inte hela vägen. I avsnitt I i inledningskapitlet skildras de svenska flickornas ankomst med båt till Helsingfors och här har översättaren gjort åtskilliga tillägg och förändringar. I originalet finns det endast repliker i direkt anföring på svenska, dvs. det är endast svenskar som talar. Den första (korta) repliken på danska dyker upp först på s. 15 och replikerna på danska och norska ökar sedan så småningom både i längd och antal. Adaptationsnivån skulle vara en helt annan om de norska läsarna genast konfronterades med många och långa repliker på svenska. Det har översättaren löst genom att i stället föra fram några käcka, stiliga norrmän på båtdäck och låta dem tala i stället för de svenska flickorna. De har också fått överta de svenska flickornas repliker om Finlands politiska situation. Den norska översättningen är också delvis moderniserad, dvs. romanens tid är en annan i originalet. Översättningen kom ut 1956, samma år som Finland fick Porkkala tillbaka, och detta kommenteras i texten. Likaså påpekar en av de norska pojkarna att det året innan var *femti år siden vi sa opp unionen* (*Jo mere vi er sammen*, s. 8).

Ändringar av ett annat slag finner vi i följande exempel där ungdomarna åker på en rundtur i Helsingfors. Finlandssvensken Peter är guide:

(9a)

(a) – Det är jag som är guide, förkunnade han. (b) – Vi passerar nu ett av Nordens ståtligaste torg, håll klaffen ett ögonblick allesammans. (c) Stortorget, förr i världen kallat Senatstorget. (d) Mitt på står en kejsare som var någorlunda hyggelig mot oss på sin tid, och det där är universitetet. (e) Det hela byggdes upp på kejserlig befallning när Helsingfors skulle bli huvudstad i storfurstendömet Finland. (f) Då bestod stan i övrigt av några trähus spridda i terrängen.

(g) – Mægtigt, sa Preben och Mette kvittrade något obegripligt.

(h) – Nu, sa Peter, svänger vi in på Esplanaden, den gata där man visar sig. (i) Får jag be församlingen stämma upp Franske kungens spelmän!

(*Ju mer vi är tillsammans*, s. 15f)

Här har översättaren inte velat stryka Peters långa replik, men i stället har hon på olika sätt försökt göra det lättare för sina norska läsare:

(9b)

(a) – Det er meg som är guide, forkynte han, för jag snakker bruten skandinaviska. (b) Vi passerar nu ett av de staseligste torv i Norden, Stortorget, fordomsdags Senatstorget. (c) Den statuen mitt på er av en rysk kejsare som var noenlunda hyggelig, snill, mot oss på sin tid, och det där är universitetet. (d) Det hela byggdes när Helsingfors skulle bli hovedstad i storfurstendømet Finland. (e) Då bestod byen för övrigt av noen trähus spridda i terranget, sprett over egnen.

(f) – Mægtigt, sa Preben, og Mette kvitret noe ubegriplig.

(g) – Nu, sa Peter, svänger vi in på Esplanaden, jämför Strøget, Karl Johan och Strandvägen, alltså den gade där man viser sig. (h) Får jag be församlingen stemme opp "Det var en god gammel bondemann"!

(*Jo mere vi er sammen*, s. 13)

Peter säger själv att han talar bruten skandinaviska, och att han är guide därför att han talar skandinaviska (a), men i själva verket är det mest norska ord och uttryck han strör in, bl.a.: *det er meg* (a), *staseligste torv*, *fordomsdags* (b), *noenlunda* (c), *hovedstad* (d), *byen* (e). Ibland översätter han orden: *hyggelig*, *snill* (c), *spridda i terranget*, *sprett over egnen* (e). I de två sista exemplen finns det förutom översättningen en annan anpassning: Peter säger *hyggelig* istället för *hyggelig* och *terranget* i stället för *terrängen*, dvs. han vet att det är ett neutrumord på norska. Ibland kommer han också med konkreta exemplifieringar: *Esplanaden*, *jämför Strøget*, *Karl Johan och Strandvägen* (g) och i stället för *Franske kung-*

ens spelmän föreslår Peter i den norska översättningen att man skall sjunga *Det var en god gammel bondemann* (h).

Det är också intressant att kommentaren om Mette kvarstår i den norska översättningen (f). När det står att *Mette kvittrade något obegripligt* (i mening (g) i 9a) är det egentligen en kommentar ur svensk synvinkel, dvs. i romanen ur *Vivecas* synvinkel. I början av romanen är det endast hon som har problem med att förstå de nordiska grannspråken. I romanen har norrmän och danskar däremot inga problem att förstå varandra (se även Pedersen 1998:210f.). Mettes danska borde däremot inte vara obegriplig för norrmän!

Men Peter talar inte endast skandinaviska i den norska översättningen. Något senare på samma rundtur kommer de förbi riksdagshuset: I originalet står det: – *Riksdagshuset, pekade Peter. (Ju mer vi är tillsammans, s. 17)*. I den norska översättningen skulle man vänta sig att han talar om *stortingshuset*, men i stället står det: – *Riksdagshuset, pekte Peter. – The Parliament Building! (Jo mere vi er sammen, s. 14)*. Här har översättaren således låtit Peter använda den engelska motsvarigheten i stället för skandinaviska, och dessutom försett översättningen med ett utropstecken. En orsak kan eventuellt vara att *stortinget* är enbart norskt, på danska heter det *folketing*.

Som läsare förleds man lätt att tro att Harriet Clayhills återger alla danska och norska repliker på danska och norska. I själva verket får de nordiska grannspråken framträda mest i början och slutet av ett replikskifte. I en artikel om språkmöten i finlandssvenska sjöfartsskildringar påpekar Erik Andersson (1989:182) att detta är en vanlig teknik när det gäller att återge samtal på andra språk än romanens språk i övrigt. Clayhills använder den tekniken att hon övergår från direkt anföring till indirekt anföring, vilket innebär en övergång till svenska. I följande exempel återges ett samtal mellan Lise (*Vivecas* svenska tant), Solveig (Odds norska mor) och hennes man Knut:

(10a)

(a) – Ännu är det ju inte den där tonen av besvärjelse som Guri får fram, medgav tant, men vänta bara, det kommer nog.

(b) – Du er meg en merkelig svensk dame! slank det ur Solveig. (c) Och hon förklarade att nu när de alla kom så bra överens kunde hon ju våga säga, att hon

hade haft sina betänkligheter när Odd bjöd två svenskor till hytten. (d) – For jeg tenkte meg da at dere skulle være så stive og korrekte, og nøye på allting!

(e) – Vi har det ryktet, ja, bekräftade tant. (f) – Men det stämmer nu lika litet som andra generaliseringar. (g) Och dessutom, kära vänner, de svenskar som faktiskt och onekligen verkar styva och stela, det är i själva verket de som är blyga och hämmade. (h) Tina upp dem bara, de vill inget hellre än att bli upp-tinade! (i) Om de sätter upp sura miner när de ser ohämmade och bråkiga norrmän, så är det bara för att de själva gärna skulle vilja vara likadana... (j) Den norska bristen på hämningar kan vara väldigt besvärlig för omgivningen, men den är skön för er själva.

(k) – Men hele vår litteratur handler om hemninger i fjellenes skygge! protesterte Knut.

(*Ju mer vi är tillsammans, s. 158f*)

Lises repliker utgörs av (a) samt (e-j) och återges i sin helhet i direkt anföring. Solveigs replik återges först i direkt anföring (b), därefter övergår författaren till indirekt anföring (c) som återges på svenska och sedan tillbaka till norska i direkt anföring (d). Knuts replik (k) återges i direkt anföring. I den norska översättningen ser replikskiftet ut på följande sätt:

(10b)

(a) Tante Lise inrømmet at hun ennå ikke fikk fram den der tonen av besvergelse som Guri hadde, men bare vent, det kom nok.

(b) – Du er meg en merkelig svensk dame! slapp det ut av Solveig. (c) – Når vi nå kommer så godt ut av det med hverandre, kan jeg jo si det, at jeg hadde mine tvil da Odd inviterte to svenske damer til hytta. (d) For jeg tenkte meg dere ville være så stive og korrekte, og nøye på allting!

(e) – Vi har det ryktet, ja, bekreftet tante Lise, men det stämmer nu lika litet som andra generaliseringar.

(f) For i grunnen var det sånn, sa hun, at de svenskene som faktisk og unektelig virket stive og reserverte, det var i virkeligheten de som var blyge og hemmet. (g) De vil egentlig ikke noe heller enn å bli oppint! (h) Om de satte opp sure miner når de så bråkete og hemningsløse nordmenn, så var det bare fordi de selv gjerne ville være likedan. (h) Nordmennenes mangel på hemninger kunne nok være veldig plagsom for omgivelsene, men det måtte være deilig å ha det sånn.

(i) – Men vi er vel ikke hemningsløse, protesterte Kurt. (j) – Hele vår litteratur handler om hemninger i skygge av fjellene!

(*Jo mere vi er sammen, s. 103f*)

Det första man kan lägga märke till är att den norska översättaren transformerat direkt anföring till indirekt anföring och vice versa. På så sätt har hon undvikit att replikerna på svenska blir alltför många och långa och i stället lyfts norskan fram, men allt detta har i sin tur fört med sig andra förändringar. Början av tante Lises första replik återges i indirekt anföring: *Tante Lise inrømmet at hun ennå ikke fikk fram den der tonen av besvergelse som Guri hadde* (a) men fortsättningen av hennes replik återges i fri indirekt anföring. Solveigs repliker (b-d) återges i direkt anföring och likaså den första av Lises följande repliker (e) men sedan sker det åter en övergång till fri indirekt anföring (f-h). Det är lätt att finna många av de kriterier som Londen (1989:105ff.) anger som kännetecknande för fri indirekt anföring:¹

- personliga och possessiva pronomen: första och andra person i direkt diskurs (DD) motsvaras av tredje person i fri indirekt diskurs (FID)
Ex.: *vi* och *jag* i mening (c) i exempel 10b motsvaras av *de* och *hon* i mening (c) i exempel 10a
- tempus: presens i DD motsvaras av preteritum i FID, preteritum och perfekt i DD motsvaras av pluskvamperfekt i FID
Ex.: *kommer* och *hade* motsvaras av *kom* och *hade haft* i meningarna (c)
- imperativsatser infogas sällan i FID
Ex.: mening (h) i 10a inleds med en imperativ *Tina upp dem bara*. Denna sats har strukits i översättningen i exempel 10b
- utrop och utropssatser kan infogas i FID
Ex.: mening (g) i 10b
- imperativ som fungerar som interjektioner kan infogas i FID *bare vent* i mening (a) i 10b
- direkta tilltal infogas inte i FID
Ex.: mening (g) i 10a inleds med ett direkt tilltal: *Och dessutom, kära vänner*. Denna sats har ersatts med en annan inledning i FID: *For i grunnen var det sånn* (mening (f) i 10b)

¹ Londen använder termen diskurs istället för anföring. Fri indirekt diskurs är en anföringsform som befinner sig någonstans mellan indirekt och direkt anföring och förenar drag från bägge dessa former.

I exemplet ovan kan man dessutom lägga märke till en purifikation: Tante Lise säger: *Den norske bristen på hænninger kan vara vældigt besværlig for omgivningen, men den er skøn for er själva* (mening (j) i 10a) varvid Knut protesterar och säger att hela den norska litteraturen handlar om hænninger i fjællens skugga (mening (k) i 10a). I den norska översättningen blir Knuts protest tydligare och han har fått en replik till: *Men vi er vel ikke hænningssløse* (i). Det finns överhuvud många sådana tillägg i vilka norrsmännens förträfflighet framhålls.

Ytterligare en möjlighet som översättaren utnyttjar i romanen är att låta återgivning av tal ersättas med återgivning av tanke. I följande exempel sitter Viveca och Karin på tåget till Bergen och talar om den norska familj de övernattat hos:

(11a)

(a) – Det var en familj som trivdes, sa Karin drömmande, när tåget dök in i den första tunneln och stationen försvann. (b) – Allt det de berättade om våren och sommaren här uppe!

(c) – Ja, de såg nöjda och glada ut, det gjorde de, men man måste nog vara van för att inte bli djupfrusen under vintern, tror du inte?

(d) – Tja, sa Karin som tydligen hade gått in för att tyda allt bland fjællen till det bästa, då har man ju tid att läsa. (e) Och så är det nära till Bergen om man absolut vill ha en dos stadsliv, sa de.

(f) – Bergen, ja, men det är väl bara en småstad? (g) Och så står det här i broschyren att den ligger mellan sju fjæll, och det låter då som litet väl mycket av det goda!

(*Ju mer vi är tillsammans*, s. 130)

I exempel (11a) återges alla repliker i direkt anföring. I den norska översättningen ser det något annorlunda ut:

(11b)

(a) – Det var en familj som trivdes, sa Karin drømmende da toget forsvant inn i den første tunnelen og stasjonen forsvant. (b) Hun tenkte på alt hun hadde hørt om våren og sommaren på fjellet. (c) Men Viveca tenkte mer på det hun hadde hørt om vinteren: (d) – Tja, man måtte nog vara van vid allt det här för att inte bli djupfrusen under den mørke tiden, tror du inte?

- (e) Men Karin hade tydligt gått inn for å se bare de lyse sidene ved fjellene.
 (f) Hun minte om hva husfaren hadde sagt om hvor mye han rakk å læse, og om barnas begeistring over reiser inn til Bergen.
 (g) Viveca ville ikke protestere, men hun tenkte i sitt stille sinn at Bergen måtte da være en småby. (h) Hun hadde dessuten lest i en brosjyre at byen lå mellom sju fjell, og det hørtes nå ut til å være altfor mye av det gode.
 (Jo mere vi er sammen, s. 86)

I originalet (11a) samtalar Karin och Viveca, men i den norska översättningen (11b) sitter de och tänker var för sig, endast meningarna (a) och (d) består av repliker i direkt anföring. Meningarna (a) är ekvivalenta i 11a och 11b, men i meningen (b) i 11b återges Karins replik istället som en tanke. I originalet återges endast Vivecas tankar, det är ur hennes synvinkel händelserna upplevs. I den norska översättningen vet berättaren vad såväl Karin som Viveca tänker och deras tankar jämförs: Karin tänker på det hon hört om våren och sommaren, men Viveca tänker mera på det hon hört om vintern. Vivecas replik i mening (d) i 11b inleds med *Tja*, vilket istället utgör inledning till Karins replik i mening (d) i 11a. Vivecas replik är dessutom förkortad och i översättningen talar hon om *den mörka tiden* istället för *vintern*. Översättaren har uppenbart valt denna omskrivning därför att hon redan använt ordet *vinter* i (c). Hon skapar istället ett nytt kontrastpar: *den mörka* (d) och *de lyse* (e). I (f) finns en indirekt anföring som motsvarar Karins repliker i meningarna (d-e) i 11a, som är ett inbäddat direkt citat. Men här har skett andra förskjutningar: på svenska används det indefinita pronomenet *man*, både när det gäller att läsa och att resa, och hela yttrandet återger vad flera personer sagt: *sa de*. I 11b är det *husfaren* (f) som uppges ha yttrat det Karin återger för Viveca, och det handlar om hur mycket *han* hinner läsa och *barnas begeistring* över resorna. Meningarna (f-g) utgör en implicit invändning från Viveca men i 11b sägs det tvärtom och explicit att Viveca inte ville protestera utan istället tänkte i sitt stille sinne (g). Den broschyr som Viveca uppenbarligen sitter med: *Och så står det här i broschyren* (g) relateras det endast till i den norska översättningen: *Hun hade dessuten lest i en brosjyre* (h).

Sammanfattning

Utgående från de romaner jag behandlat ovan kan jag sammanfatta mina iakttagelser på följande sätt:

- Repliker som innehåller inslag på något annat språk stryks ibland helt.
- Inskott på främmande språk översätts till målspråket och på så sätt syns språkmötet inte alls i översättningen.
- Språkmötet kan signaleras genom att en del av repliken på det främmande språket kvarstår i översättningen, och en del av repliken översätts.
- En replik på ett främmande språk översätts till målspråket, men med en explicit attribuering som innebär att det förklaras på vilket språk repliken uttalats.
- Direkt anföring transformeras till indirekt eller fri indirekt anföring och översätts. Språkmötet syns inte i översättningen.
- Återgivning av tal ersätts med återgivning av tanke och översätts. Språkmötet syns inte i översättningen.
- Inslagen på främmande språk står oförändrade kvar i översättningen.
- Översättaren skapar nya språkmöten som inte förekommit i källtexten.

Det skulle naturligtvis krävas en större undersökning för att man skall kunna avgöra i vilken utsträckning dessa iakttagelser kan tänkas vara generella. Men min undersökning visar åtminstone att det finns många olika sätt på vilka översättare kan lösa problemet med översättning av språkmöten.

LITTERATUR

Primärlitteratur:

- Clayhills, Harriet (1955) *Ju mer vi är tillsammans. En stockholmsflicka möter brödrarna folken*. Helsingfors: Söderströms.
- Clayhills, Harriet (1956) *Jo mere vi er sammen..* Översättning till norska av Berit Marianne Rosse. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hoffman, Yvonne (1989) *Den kluvna stenen*. Helsingfors: Schildts.
- Hoffman, Yvonne (1992) *Halkaistu kivi*. Översättning till finska av Saara Villa. Helsingfors: WSOY.
- Lindquist, Marita (1982) *Marielle och Madame*. Stockholm: Bonniers Juniorförlag.
- Lindquist, Marita (1982) *Marielle og Madame*. Översättning till danska av Hanne Olsen. Köpenhamn: Jespersen og Pios Forlag.
- Lindquist, Marita (1983) *Mariella ja Vanhan Rouvan aarre*. Översättning till finska av Laura Voipio. Borgå: WSOY.

Sekundärlitteratur:

- Andersson, Erik (1989) Språkmöte i finlandssvenska sjöfartsskildringar. I: *Folkmålsstudier* 32. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi, s. 179-195.
- Bamberger, Richard (1978) The Influence of Translation on the Development of National Children's Literature. I: *Children's Books in Translation. The Situation and the Problems*. Ed. by Göte Klingberg, Mary Ørving and Stuart Amor. Proceedings of the Third Symposium of the International Research Society for Children's Literature, held at Södertälje, August 26-29, 1976. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, s. 19-27.
- Bastin, Georges L. (1998) Adaptation. I: *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Ed. by Mona Baker. London: Routledge, s. 5-8.
- Englund Dimitrova, Birgitta (1997) Translation of Dialect in Fictional Prose – Vilhelm Moberg as a Case in Point. I: *Norm, variation and change in language*. Proceedings of the centenary meeting of the Nyfilologiska sällskapet. Stockholm Studies in Modern Philology, New Series 11. Stockholm: Almqvist & Wiksell, s. 49-65.

- Englund Dimitrova, Birgitta (i denna volym) En smålänning i engelsk och fransk skepnad – om översättning av dialekt i skönlitteratur.
- Furuland, Lars (1978) Sweden and the International Children's Book Market: History and Present Situation. I: *Children's Books in Translation. The Situation and the Problems*. Ed. by Göte Klingberg, Mary Ørving and Stuart Amor. Proceedings of the Third Symposium of the International Research Society for Children's Literature, held at Södertälje, August 26-29, 1976. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, s. 60-76.
- Grutman, Rainer (1998) Multilingualism and translation. I: *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Ed. by Mona Baker. London: Routledge, s. 157-160.
- Hoffman, Yvonne (1987) Finlandssvenska barnböcker - för vem? *Astra* 1987/4.
- Klingberg, Göte (1977) *Att översätta barn- och ungdomsböcker. Empiriska studier och rekommendationer*. Pedagogiska institutionen. Lärarhögskolan i Mölndal. Rapport nr 74.
- Klingberg, Göte (1978) The Different Aspects of Research into the Translation of Children's Books and Its Practical Application. I: *Children's Books in Translation. The Situation and the Problems*. Ed. by Göte Klingberg, Mary Ørving and Stuart Amor. Proceedings of the Third Symposium of the International Research Society for Children's Literature, held at Södertälje, August 26-29, 1976. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, s. 84-89.
- Lilius, Pirkko (1989) Om språkval i den finlandssvenska litteraturen. I: *Folkmålsstudier* 32. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi, s. 111-128.
- Londen, Anne-Marie (1989) *Litterärt talspråk. Studier i Runar Schildts berättarteknik med särskild hänsyn till dialogen*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 557. Humanistiska avhandlingar 3. Helsingfors.
- Oittinen, Riitta (1993) *I Am Me - I Am Other: On the Dialogics of Translating for Children*. Acta Universitatis Tamperensis ser A vol 386. Department of Translation Studies. Tampere: University of Tampere.
- Pedersen, Ulla (1998) Internordisk språkförståelse i Harriet Clayhills *Ju mer vi är tillsammans*. I: *Samtalsstudier*. Red. av Hanna Lehti-Eklund. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet utgivna genom Ann-Maries Ivars och Mirja Saari. B:19, s. 207-214.
- Pedersen, Ulla (1999) Förlåt...Antecksi! Om språkmöten i några finlandssvenska barnböcker. I: *Svenskans beskrivning* 23.
- Qvickström, Majlis (1993) I vardagens barndomsland. I: *Horisont* 1993:2-3, s. 14-23.
- Schleiermacher, Friedrich ([1813] 1992) Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens (On the Different Methods of Translating). I: *Translation / History / Culture. A Sourcebook*. Ed. by André Lefevere. London & New York: Routledge, s. 141-166.
- Shavit, Zohar (1981) Translation of children's literature as a function of its position in the literary polysystem. I: *Poetics Today*, Vol. 2:4, s. 171-179.

Shavit, Zohar (1986) *Poetics of Children's Literature*. Athens, Georgia: University of Georgia Press.

Weinberg, Torben (1978) International Book Production for Children Related to the Children's Local Experiences and Local Consciousness. I: *Children's Books in Translation. The Situation and the Problems*. Ed. by Göte Klingberg, Mary Ørving and Stuart Amor. Proceedings of the Third Symposium of the International Research Society for Children's Literature, held at Södertälje, August 26-29, 1976. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, s. 147-158.